

Versenyjog Magyarországon és az EU-ban 2021

GAZDASÁGI VERSENYHIVATAL

Csillik Kristóf, Gera Anna:

**Fenntarthatósági/környezetvédelmi érvek értékelése az
EUMSz. 101. cikk (3) bekezdés szerinti
mentesülés kapcsán**

Tartalom

Versenyjog Magyarországon és az EU-ban 2021	1
A) Bevezetés	3
I. A kérdés pontos megfogalmazása	3
B. A környezetjogi érvrendszer versenyjogi alkalmazhatóságának elvi alapjai	3
II. 1. Az Európai Unió környezetjoga és környezetvédelmi politikája	4
II. 2. A piaci szereplők környezetvédelmi együttműködéséből fakadó lehetőségek és nehézségek.....	6
(1) Az együttműködésből fakadó lehetőségek	6
(2) Az együttműködésből fakadó kihívások	8
II. 3. A környezetvédelem és a környezeti érvrendszer területei	9
(1) Az emberi egészség védelme.....	10
(2) A természeti környezet védelme	10
(3) Klímavédelem	10
(4) Fenntartható fejlődés	11
C) A 101. Cikk alkalmazásának dogmatikája	11
D) Az alapítószerződések rendszere.....	13
E) A versenyjogi normatömeg értelmezését megalapozó elméleti iskolák.....	14
F) Bizottsági iránymutatások és hatásuk.....	15
G) A versenypolitika által maximalizálható jólét definíciós kísérletei	16
H) A 101. cikk (3) bekezdésében foglalt feltételek teleologikus értelmezése.....	17
I. Az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesülés első feltételének vizsgálata (gazdasági fejlődés).....	18
II. Az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesülés második feltételének vizsgálata (arányos részesedés)	20
I) A neoklasszikus közgazdaságtani érvelés lehetőségei.....	22
J) Következtetések.....	22
Felhasznált irodalom	23

A) Bevezetés

I. A kérdés pontos megfogalmazása

Az Európai Unió versenyjogának meghatározó eleme az Európai Unió működéséről szóló szerződés [EUMSZ] 101. cikkében kodifikált általános kartelltilalom. A szabályozás értelmében „[...] tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, [...], amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a belső piacon belüli verseny [...] korlátozása [...]”. A szigorúnak tűnő rendelkezést relativizálja a 101. cikk (3) bekezdése, amely lehetővé teszi a jogalkalmazó számára, hogy bizonyos megállapodásokat mentesítsen a hátrányos jogkövetkezmények alól. Ehhez azonban négy kumulatív feltételnek kell, hogy megfeleljen a vizsgált versenykorlátozó együttműködés. Hozzá kell járulnia az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához, ugyanakkor lehetővé kell tennie a fogyasztók méltányos részesedését az ezekből eredő előnyből, anélkül, hogy olyan korlátozásokkal járna, amelyek e célok eléréséhez nem nélkülözhetetlenek, és végül nem teheti lehetővé az együttműködő vállalatoknak, hogy a kérdéses áruk jelentős részének tekintetében megszüntessék a versenyt.

A dolgozat célja, hogy felvázolja azt az elméleti keretet, amelyben a környezetvédelmi érvek érvényesülése értelmezhető az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdése szerinti mentesülés kontextusában. Jól mutatja a probléma összetettségét, hogy már a kérdés pontos megfogalmazása is nehézségekkel jár. Mindazonáltal ahhoz, hogy a vizsgálódás köréből kiszoríthassunk minden irreleváns szempontot és csak a lényeges aspektusokat tárgyaljuk kimerítően, mégis kísérletet kell tennünk erre.

Az alább részletezendők szerint a központi kérdés az, hogy hogyan értelmezzük a mentesülés feltételeit megszabó EUMSZ 101. cikk (3) bekezdés egyes fordulatait, nevezetesen a **gazdasági fejlődés**, a **fogyasztó** és a **méltányos részesedés** kifejezéseket. Ezek ugyanis azok a kulcsfontosságú feltételek, amelyek meghatározzák, mentesülhet-e egy környezetvédelmi szempontból előnyös, ám a versenyt korlátozó megállapodás a versenyjogi jogkövetkezmények alól. Mivel a további két mentesülési feltételnek nincs sajátos viszonya a környezetjogi megállapodásokhoz, ezért azok elemzésétől ebben a dolgozatban eltekintünk.

Milyen érvek támaszthatják alá, hogy egy alapvetően környezetvédelmi szempontból hasznot hajtó, a versenyt azonban kétségtől korlátozó megállapodás gazdasági fejlődést eredményez, amelyből a fogyasztók méltányosan részesedhetnek? Milyen gazdasági előny származhat egy környezetvédelmi megállapodásból? Ki minősülhet fogyasztónak? Méltányosan részesülésnek-e az előnyökből, ha azokat a jövő generáció élvezheti? Ilyen és ehhez hasonló kérdések megválaszolására törekszünk.

Arra teszünk tehát kísérletet, hogy a környezetvédelmi érvek elvi alapjainak bemutatásával, az alapító szerződések rendszerének feltárásával, a releváns szakaszok elemzésével, a Bizottság iránymutatásait segítségül hívva, a vonatkozó joggyakorlat áttekintésével választ adjunk arra kérdésre, hogy az uniós jog jelenlegi állapotában **milyen környezetjogi megfontolásoknak lehet helye a 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesülés szempontjából**.

B. A környezetjogi érvrendszer versenyjogi alkalmazhatóságának elvi alapjai

Ahhoz, hogy a környezetvédelmi megfontolások versenyjogi kontextusban való elfogadhatóságának konkrét kérdéseit érdemben tudjuk vizsgálni, szükséges először röviden áttekintenünk az Európa Unió környezetjogának és környezetvédelmi politikájának a piacgazdaság

szempontjából legfontosabb sarokpontjait, valamint azt, hogy a piaci szereplők és a környezetvédelem kölcsönös együttműködését milyen lehetőségek, illetve kihívások határozzák meg. E fejezet célja ezeknek a kérdéseknek az összefoglalása, majd ezt követően a környezetvédelem európai uniós fogalmának értelmezése, és a környezetvédelemmel kapcsolatban felmerülő lehetséges érvek egyes területeinek csoportosítása.

II. 1. Az Európai Unió környezetjoga és környezetvédelmi politikája

A közösségi környezetvédelmi együttműködés kialakulásának sajátossága, hogy a környezetvédelmi politika célkitűzései és az ezeket összefoglaló dokumentumok már azelőtt megjelentek, hogy ezek elfogadására, az ezen a területen történő együttműködésre az alapító szerződések konkrét jogalapot teremtettek volna.

A Római Szerződésben még egyáltalán nem szerepelt utalás a környezetvédelemre, így az azzal kapcsolatos jogalkotás szigorúan gazdasági szempontokon alapult, részben a 100. cikkre való hivatkozással, amely a közös piac létrehozására vagy működésére közvetlen hatást gyakorló területeken történő irányelvi jogközelítést tette lehetővé,¹ részben pedig a 235. cikk alapján, amely a Közösséget jogalkotási hatáskörrel ruházza fel a közösségi célok megvalósításához szükséges mértékben, a közös piac működése folyamán felmerülő kérdések tekintetében.²

A közösségi együttműködés szorosabbra fűződésével és a szerződési rendszer átalakulásával azonban fokozatosan teret nyertek az alapító szerződések szintjén is a környezetjogi megfontolások, és a mai rendszerben már több pont is lehetőséget teremt a környezetvédelemmel kapcsolatos uniós fellépésre.

Az Európai Unióról szóló szerződés [EUSZ] 3. cikke kifejezetten rögzíti, hogy „Európa a fenntartható fejlődésért munkálkodik”, és ennek kapcsán utal a környezet minőségének magas fokú védelmére és javítására.³ Emellett szintén rögzítésre kerül itt, hogy az unió a világ többi részével való kapcsolataiban is hozzájárul a Föld fenntartható fejlődéséhez.⁴ Bár, ahogy arról későbbiekben lesz szó, a fenntartható fejlődés önmagában nem azonos a környezetvédelemmel, a két fogalom céljaiban és eszköztárában alapvetően hasonló, így az erre való utalás sokszor a környezetvédelmi szempontok szerinti cselekvés alapjául is szolgál.

Az EUMSZ 4. cikk (2) bekezdés a megosztott hatáskörök között sorolja fel a környezetvédelmet, ezzel rögzítve, hogy uniós szinten is fennáll a környezetvédelmi fellépés lehetősége és kötelezettsége. Az EUMSZ 11. cikke rögzíti, hogy a környezetvédelmi követelményeket – különösen a fenntartható fejlődés előmozdítására tekintettel – be kell illeszteni az uniós politikák és tevékenységek meghatározásába és végrehajtásába. E rendelkezés, ahogy az a későbbiekben kifejtésre kerül, különösen nagy súllyal bír a versenyjogi szabályozás értelmezése során.

Nemcsak az unió környezetvédelem melletti elköteleződését mutatja, hanem egyben a versenyjog szempontjából is fontos megállapításokat tartalmaz a XX., környezetvédelmi cím, amely a 191. cikk (1) bekezdésében az uniós környezetpolitika célkitűzései között rögzíti a természeti erőforrások körültekintő és észszerű használatát, és a (3) bekezdésben a

---

¹ Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés (Római Szerződés), Harmadik fejezet, 100. cikk

² Római Szerződés, Hatodik rész, 235. cikk

³ EUSZ 3. cikk (3) bekezdés

⁴ Ibid. (5) bekezdés

környezetpolitikát megalapozó kérdésként tekint az unió egészének gazdasági és társadalmi fejlődésére, valamint a régióknak a kiegyensúlyozott fejlődésére.

Ma alapító szerződésben rögzítést nyert jogalapok teszik lehetővé a környezetpolitikai célkitűzéseket rögzítő, a közös cselekvés irányát kijelölő akcióprogramok elfogadását. Bár ezen akcióprogramok nem bírnak kötelező erővel, részletes képet festenek az unió környezetvédelmi prioritásaival kapcsolatban, ezáltal pedig hozzájárulnak a jogértelmezéshez.

Az első környezeti akcióprogram 1973-ban került elfogadásra, és már ez is rögzítette, hogy a növekedést össze kell egyeztetni a természetes környezet megőrzésének szükségletével.⁵ Az akcióprogramok fokozatosan egyre nagyobb szerepet szántak a gazdasági szereplőkkel való együttműködésnek, így a 2002 – 2012 közötti hatodik akcióprogram⁶ rögzítette a piaccal való együttműködés szükségességét és azt, hogy az üzleti élet résztvevőit a tiszta technológia terjesztésére kell ösztönözni,⁷ illetve a jövő prioritásai között utalt arra, hogy a környezetpolitika koherens integrációjára van szükség az uniós cselekvés minden területén.⁸

2020 végén zárult le a hetedik akcióprogram⁹ időszaka, amely a 2012-t követő évekre határozta meg az uniós környezetvédelmi cselekvési programot. E dokumentum a kiemelt célkitűzések között határozza meg az erőforrás-hatékony, zöld és versenyképes uniós gazdaság kialakítását, az uniós polgárok megóvását a környezettel kapcsolatos terhelésektől, valamint az egészségüket és jólétüket fenyegető kockázatoktól, illetve a környezetvédelem integrációjának és a szakpolitikák koherenciájának növelését is.¹⁰ A program fontos kulcsfogalma ezek mellett a „zöld gazdaság”, amely egy olyan gazdaságot ír le, amelyben az ökoszisztémák, a gazdaság és az emberi jólét összekapcsolódnak.¹¹

A nyolcadik akcióprogramra, amely a 2020 – 2030 közötti időszakra vonatkozó célkitűzéseket foglalja majd magában, már benyújtotta a javaslatot a Bizottság,¹² és jelenleg is folynak a tárgyalások az elfogadásával kapcsolatban. A javaslat az ENSZ Fenntartható Fejlődési Keretrendszer 2030, valamint az Európai Zöld Megállapodás célkitűzéseit veszi alapul, egyik központi fogalma a regenerálódó gazdaság,¹³ és fő célkitűzései között rögzíti a termeléssel és a fogyasztással kapcsolatos környezeti és éghajlati nyomás csökkentését, különös tekintettel az energia, az ipari fejlesztés, az épületek és az infrastruktúra, a mobilitás és az élelmi-szer-ellátás területére.¹⁴

Bár a nyolcadik akcióprogram kevesebb konkrétumot tartalmaz a versenyjoggal való együttműködéssel kapcsolatban, a program rögzíti, hogy az eddig példa nélküli mértékben jelentkező környezetvédelmi, klímavédelmi és fenntartható fejlődéssel kapcsolatos kihívások rendszerszintű megoldást követelnek.¹⁵

---

⁵ OJ C 112, 1973. 12. 20.

⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 1600/2002/EK határozata (2002. július 22.) a hatodik közösségi környezetvédelmi cselekvési program megállapításáról

⁷ Ibid. 5. cikk iv. a) pont

⁸ Ibid. Preambulum (14) bekezdés

⁹ Az Európai Parlament és Tanács 1386/2013/EU határozata (2013. november 20.) a „Jólét bolygónk felélése nélkül” című, a 2020-ig tartó időszakra szóló általános uniós környezetvédelmi cselekvési programról

¹⁰ Ibid. 2. cikk (1) bekezdés

¹¹ Ibid. Preambulum (18) bekezdés, illetve: Melléklet, 10. pont

¹² Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council on a General Union Environment Action Programme to 2030, Brussels, 17 March 2021 (OR. en) 7121/21

¹³ Ibid. Preambulum (6) bekezdés

¹⁴ Ibid. 2. cikk 2. pont

¹⁵ Ibid. Preambulum (3) bekezdés

Látható tehát, hogy az Európai Unió jogrendszerében fontos szerepe van a környezetvédelmi együttműködésnek, és az integrált fellépés nem pusztán lehetőség, hanem kötelezettség. A környezeti akcióprogramok az alapítószerződésekben foglalt elveket konkretizálják a tényleges cselekvés célkitűzéseiként, hangsúlyozva a gazdasági szereplőkkel való együttműködés fontosságát, valamint a környezetvédelmi kihívások rendszerszintű megoldását.

II. 2. A piaci szereplők környezetvédelmi együttműködéséből fakadó lehetőségek és nehézségek

Az uniós jog, és különösen az uniós környezetvédelmi politika hangsúlyozza tehát a piaci szereplők és a környezetvédelem együttműködésének fontosságát. Fontos ugyanakkor vizsgálni, hogy az ilyen jellegű együttműködés milyen lehetőségeket kínál az egyes szereplőknek, illetve, hogy nehézségekkel kell szembenézni e két, sok tekintetben alapjaiban különböző terület összehangolása során.

(1) Az együttműködésből fakadó lehetőségek

A környezetvédelmi célok megvalósítása szempontjából azért előnyös a piaci szereplők bevonása, mert ezáltal lehetőség nyílik arra, hogy a környezetvédelmi szabályozás önszabályozás keretei között valósuljon meg. Az önszabályozás lényege, hogy az állam a környezethasználók csoportjára bízta a környezetvédelmi kötelezettségek megfogalmazását, vállalását, betartását és betartásának számonkérését ahelyett, hogy akár közvetlen szabályozással, akár gazdasági ösztönzőkkel maga kívánna megteremteni a környezetvédelem szabályozási hátterét.¹⁶

Az önszabályozás hatékonysága annak tulajdonítható, hogy az önként vállalt kötelezettségek esetében magasabb a jogkövetési hajlandóság, emellett a saját magára kötelezettséget megállapító környezethasználó jobban figyelembe tudja venni a saját környezethasználatának tényleges körülményeit, valamint a lehetséges környezetkímélő megoldások tekintetében a műszaki, technológiai fejlettség aktuális állapotát. Az önszabályozás további előnye annak dinamikusán változtatható jellege, az aktuális teljesítőképességgel összhangban.

A piaci szereplők környezetvédelmi együttműködésének, és az ebből fakadó környezetjogi önszabályozásnak az uniós versenyjogi szabályozás keretei között azonban azért van szűksége támogatásra, mert az önszabályozás tipikus eszközei jellemzően versenykorlátozó hatással bírnak. Fontos példája ennek a közjavak megőrzése érdekében kialakított megállapodások, amelyekre a szakirodalom megőrzést segítő kartellként is hivatkozik.¹⁷

A közlegelők tragédiája¹⁸ néven ismert elmélet szerint, ha egy adott közjóság, például egy halastó korlátozás nélkül mindenki számára elérhető, akkor a túlhasználat miatt a közjóság hamarosan elveszíti a javak termelésére való képességét. Ennek elkerülése érdekében korlátozni kell azt, hogy ki, milyen feltételek szerint, milyen megőrzési és helyreállítási kötelezettségeknek eleget téve használhatja az adott közjóságot, ez viszont értelemszerűen

---

¹⁶ Bándi Gyula: Környezetjog, Szent István Társulat, 2014, pp. 291-306.

¹⁷ Cento Veljanovski: Collusion as Environmental Protection - An economic assessment, in: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3693381

¹⁸ Garrett Hardin: The tragedy of the commons, Journal of Natural Resources Policy Research, 2009, 1.3: pp. 243-253.

versenykorlátozást valósít meg, és a versenyjog keretei között szükséges az erre való reflexió, a közjószág megőrzését segítő kartell létjogosultságának elismerése.

A piaci szereplők környezetvédelmi szerepvállalásából fakadó önszabályozás tehát a környezetvédelmi célok megvalósítása hatékony eszköze lehet azzal, hogy a tényleges működéshez elkerülhetetlen a versenyjogi szabályozás, jogalkalmazás oldaláról történő támogatás. A környezetvédelmi szempontok mellett azonban a piaci szereplők gazdasági érdekei szempontjából is kedvező lehet az ilyen jellegű együttműködés.

A versenyképesség társadalmi felelősségvállalással, és így a környezetvédelemmel való összekapcsolása a hazai¹⁹ és a nemzetközi²⁰ szakirodalomban egyaránt megjelenik, így egyes iskolák szerint az is állítható, hogy egy piaci szereplő kizárólag akkor tudja hosszú távon megőrizni a piaci versenyképességét, ha fenntarthatósági, illetve környezeti szempontból tudatosan jár el. Azonban, ha a versenyképesség ezen szociális szempontokat is magába foglaló értelmezését nem is fogadjuk el, a versenyképesség megőrzésében tisztán gazdasági, piaci szempontok szerint is jelentőséggel bír a vállalati környezettudatosság.

A piaci szereplők tevékenységének alapvető jellemzője a profitérdekeltség és a költséghatékonyságra való törekvés, amely szükségszerűen hozzájárul a környezetvédelmi szempontból is kedvező az anyag- és energiahatékonyság megvalósításához.²¹ Emellett társadalmi igények, azon belül is a társadalmi környezettudatosság, a fizetőképesség és a fizetési hajlandóság, valamint a környezetvédelmi civil mozgalmak szerepvállalása is befolyásolja a piaci tevékenységet, és abban az esetben, ha a társadalmi igény a környezettudatos piaci magatartást követeli meg, egy vállalat akkor marad versenyképes, ha ezekhez az igényekhez dinamikusan igazodik.²²

Ahogy a környezetvédelem kérdése egyre nagyobb szerepet kap a napi politikai, társadalmi diskurzusban, a fogyasztói magatartást is egyre inkább befolyásolják a környezetvédelmi szempontok. A társadalmi igényekre adott válasz azonban nemcsak az alkalmazkodás, hanem a környezetorientált marketingstratégia kialakítása is lehet.²³ Fontos azonban, hogy a piaci szereplők környezetvédelmi kampánya csak akkor lesz hosszú távon sikeres, ha a termelési folyamat a maga egészében igazodik a fogyasztói elvárásokhoz, így, ha bizonyos környezetvédelmi megfontolásokat követ a vállalat, de más területeken feltűnően közömbös a környezetvédelem iránt, a versenyképessége egy környezettudatos fogyasztói környezetben csak rövid távon tud erősödni, és hosszú távon vissza fog esni.

Összességében tehát elmondható, hogy a környezetvédelmi szempontok piaci környezetben való kibontakoztatása mind a környezetvédelem, mind a gazdasági érdekek szempontjából képes hatékonyan működni. Ehhez azonban elengedhetetlen egy olyan versenyjogi szabályozás, amely az ezzel kapcsolatos szükségszerű korlátozásokkal szemben toleráns, és figyelemmel van a hosszú távú környezetvédelmi szempontokra.

---

¹⁹ Chikán Attila: Gazdasági versenyképességünk mikroszem- léletben. Előadás a 42. Közgazdász-Vándorgyűlésen, Eger, 2004. augusztus 26-28. Idézi: Németh Patrícia: A versenyképesség és a környezetvédelem kapcsolata, Vezetéstudomány-Budapest Management Review, 2005, 36.9: p. 47.

²⁰ Michael E. Porter: Versenystratégia. 1993, Akadémiai Kiadó, Budapest. Idézi: Németh Patrícia opt. cit.: p. 54.

²¹ Németh Patrícia opt. cit. p. 53.

²² Ibid.

²³ Ibid.

(2) Az együttműködésből fakadó kihívások

A hatékony működés megvalósítása érdekében azonban figyelemmel kell lenni bizonyos, a környezetjog interdiszciplináris jellegéből fakadó kihívásokra is, ezek közül itt kettőt szeretnénk röviden említeni: a környezetvédelmi döntéshozatalt szükségszerűen körülölelő természettudományos bizonytalanságot, valamint a környezeti javak gazdasági értékelésével kapcsolatos nehézségeket.

A természettudományos bizonytalanság szükségszerű jelenlétére azért fontos utalnunk, mert a piaci szereplők döntéshozatalakor, valamint annak későbbi jogi értékelésekor a döntéshozatal tényleges eredménye nem minden esetben lesz értékelhető a környezetben bekövetkezett változás alapján.

Azzal együtt, hogy egy kötelezettségnek való megfelelés értékelése során, legyen itt szó akár a piaci szereplők megállapodásának egymás közötti számonkéréséről, akár a megállapodás versenyjogi értékeléséről, a szándék vizsgálata sokszor nem hordoz kellő bizonyosságot, fontos azt is elismerni, hogy pusztán az elért eredmény sem fogja minden esetben objektíven tükrözni a környezetvédelmi törekvéseknek való megfelelést. Ennek az oka, hogy a környezet állapotát, különösen a természeti környezet állapotát számos olyan tényező, természettudományos törvényszerűség befolyásolja, amelyre az embernek nincs befolyása, mi több, adott esetben azok a tudomány számára sem ismertek.

Ha például két piaci szereplő megállapodik abban, hogy a halak védelme érdekében egy adott folyót nem fog szennyezni, és valóban olyan mértékben csökkenti a szennyezését, hogy az így a folyóba kerülő káros anyag már a természettudományos számítások szerint nem lenne pusztító a halakra nézve, ettől még előfordulhat, hogy a halak elpusztulnak, ami lehet egy máshol, más által elkövetett szennyezés eredménye, a halak között megjelenő betegség, vagy más, ismeretlen ok is. Ebben az esetben tehát pusztán a halak egészségi állapotából nem vonható le megalapozott következtetés arra vonatkozóan, hogy mennyiben tartották be a felek a megállapodást. Emellett más, objektív, természettudományos változók figyelembevétele nélkül igazolható kimutatások alapján is kell erről tájékozódni (pl. kibocsátásról készült számadatok erre alkalmasak lehetnek).

A másik kihívás, amit fontos röviden megemlíteni, a környezeti javak gazdasági értékelésének nehézsége.²⁴ A piaci szereplők számára mindenképpen kiadást jelent a környezetvédelmi szabályoknak való megfelelés, és az ezzel kapcsolatos költségeket a gazdasági tervezéshez szükséges felmérni. Nincsen azonban egységes rendszer azzal kapcsolatban, hogy az egyes környezeti javak hogyan fejezhetők ki pénzben, és bár az ökoszisztéma által nyújtott ún. ökoszisztéma-szolgáltatások gazdasági értékének rögzítése már régóta fontos témája az uniós környezetvédelemnek, ezen a területen még nincs kidolgozott szabályozás.

Az ökoszisztéma-szolgáltatások esetén eltérő módszerek alkalmazandók az értékelésnél attól függően, hogy valamilyen, az ökoszisztéma által biztosított anyagról van-e szó (úgynevezett ellátó szolgáltatások, például faanyag-szolgáltatás), vagy pedig valamilyen, a stabil és biztonságos életfeltételek biztosító (pl. éghajlat-szabályozás, azaz szabályozó szolgáltatások), vagy más, nem anyagi természetű szolgáltatásokról (pl. turisztikai, oktatási, azaz kulturális szolgáltatások). Az előbbi esetben a szolgáltatás tényleges felhasználása alapján lehet

---

²⁴ Marjainé Szerényi Zsuzsanna és Kovács Eszter: Merre tart a környezetértékelés? A teljes gazdasági értéktől az ökoszisztéma-szolgáltatásokig. Környezet, gazdaság, társadalom. Tanulmányok Kerekes Sándor 70. születésnapja tiszteletére. Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2018, Kaposvár, pp. 135-150.

következtetni annak gazdasági értékére, az utóbbi esetben viszont másodlagos módszerek alkalmazandók, például annak vizsgálata, hogy a fogyasztók mennyire értékelik a szolgáltatást, érte ez alatt például azt, hogy mennyit hajlandók utazni egy természeti táj megcsodálásáért, vagy egy kirándulásért.²⁵

Ezek a módszerek a piaci szereplők gazdasági tervezése során is lehetőséget biztosítanak a környezeti szempontok számszerűsített és kimutatható elszámolására. Fontos ugyanakkor azt is figyelembe venni, hogy bizonyos környezeti értékek jelentősége nehezen megbecsülhető, és a becslés minden esetben vita tárgyát fogja képezni például egy kihalás szélén álló faj egyede, vagy egy olyan érték esetén, amely egy kultúra identitásának része.

Ezek tehát olyan, a környezetvédelem interdiszciplináris jellegéből fakadó kihívások, amelyekre figyelemmel kell lenni a piaci szereplők cselekvésének értékelésekor, nem pusztán a cselekvő feleknek, hanem a cselekvést a versenyjogi szempontoknak való megfeleléség alapján értékelő hatóságoknak.

II. 3. A környezetvédelem és a környezeti érvrendszer területei

E fejezet összefoglalta tehát eddig, hogy milyen uniós jogi és környezetpolitikai alapjai vannak a környezetvédelmi szempontok piaci viszonyok között való figyelembevételének, illetve bemutatta röviden a legfontosabb sarokpontjait a piaci szereplők közötti környezetvédelmi együttműködésből fakadó lehetőségeknek és nehézségeknek. Látva azt, hogy a kapcsolat megteremtése az uniós jog alapján lehetséges, és mind a környezetvédelmi, mind a piaci érdekek mentén indokolt, az EUMSZ 101. cikk szabályainak részletes elemzése előtt még egy dologról fontos röviden beszélnünk: hogy mit is értünk azok alatt a környezeti érvek alatt, amelynek elfogadhatóságát a következőkben vizsgáljuk.

Az alapító szerződések ugyan nem határozzák meg a környezetvédelem fogalmát, és annak nincs is általánosan elfogadott definíciója, a legfontosabb fogalmi elemeit az élő és élettelen környezet védelme jelenti az antropogén, azaz az emberi cselekvésből származó behatásokkal szemben. Fontos, hogy a környezet, s így a környezetvédelem fogalmába főszabály szerint az épített környezet is beletartozik, ezért a környezetvédelem feladata az épített környezet megóvása is.²⁶ A környezetjog feladata a környezetvédelmi követelmények jogi érvényesítése, összhangban a környezetvédelmi politikában foglalt iránymeghatározásokkal.

Abból adódóan, hogy a környezetvédelem az antropogén behatások teljes spektrumával foglalkozik, a környezetjog is rendkívül sok tárgykört foglal magában. Annak vizsgálatakor tehát, hogy mennyiben van lehetőség a versenyjog keretei között környezetvédelmi, környezetjogi érvekre hivatkozni, azt is fontos áttekinteni, hogy mely szakterületek vonatkozásában merülhetnek fel az érvek. Az itt összefoglaltak alapján pontosabb következtetéseket vonhatunk le a versenyjogi korlátozások alóli mentesülés lehetőségével kapcsolatban, hiszen fontos annak ismerete, hogy az egyes szakterületek esetében egyenlően elfogadott-e, illetve lehetséges-e a mentesülésre megalapozottan hivatkozni.

Az Európai Unióban környezetvédelem, és ebből eredően az uniós környezetjog fő területeit az EUMSZ 191. cikk (1) bekezdése rögzíti, ezek alapján azonosíthatjuk azokat a szakterületeket, amelyeket az unió a környezetvédelmi politikájának hatókörébe von. Ezeket az

²⁵ Arany Ildikó, Aszalós Réka, Kuslits Béla és Tanács Eszter: Ökoszisztéma-szolgáltatások védett karszterületeken. Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai Kutatóközpont, 2018, p. 20.

²⁶ Bándi Gyula opt. cit., pp. 423-425.

általános célkitűzések aztán további dokumentumokban még részletesebben kerültek szabályozásra, ezek alapján tehát felvázolhatjuk, hogy melyek az uniós környezetvédelmi szerepvállalás legfőbb csomópontjai.

(1) Az emberi egészség védelme

A 191. cikk (1) bekezdése kifejezetten tartalmazza az emberi egészség védelmére való utalást az uniós környezetpolitika célkitűzései között. Az emberi egészség védelmének környezetetikai alapja a környezetvédelem antropocentrikus megközelítése,²⁷ amely lényegében azt jelenti, hogy a környezet értékeit azért szükséges védeni, mert azok az ember számára értékesek, tehát az ököcentrikus felfogással ellentétben nem pusztán az önmagukban vett értékük, hanem az ember számára való hasznosság az, amely a védelmet szükségessé teszi. Az emberi egészség védelme mint tágabb célkitűzés körében az unió számos részterületen fogadott el rendelkezéseket. Ide sorolható például a hulladékgazdálkodás kérdése, amelynek az egyik legjelentősebb uniós forrása a 2008/98/EK irányelv,²⁸ de szintén ide sorolhatjuk a veszélyes anyagok kezelését (67/548/EGK irányelv²⁹), az ipari kockázatokat (96/82/EK irányelv³⁰) és a zajártalommal kapcsolatos szabályozást is (2002/49/EK irányelv³¹).

(2) A természeti környezet védelme

A természeti környezet védelmének hátterében már jobban felfedezhető az ököcentrikus környezetetikai meggyőződés, tehát az a gondolat, hogy a természeti értékek önmagukban, az emberek számára nyújtott szolgáltatásoktól függetlenül védendők.³² Bár az EUMSZ 191. cikk nem fogalmaz meg kifejezetten a természeti környezet védelmével kapcsolatos célkitűzéseket, a tényleges uniós cselekvés szintjén ez is megjelenik, részben a nemzetközi szerződéses követelményekhez kapcsolódóan (erre példa a 3626/82/EGK rendelet,³³ amely a vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló washingtoni Egyezmény CITES egyezmény inkorporálására vonatkozott), részben saját hatáskörben (92/43/EGK tanácsi irányelv az élőhelyvédelemről³⁴, 79/409/EGK irányelv a madárvédelemről³⁵).

(3) Klímavédelem

A klímavédelem célja egyrészt a mitigáció, azaz a klímaváltozás káros hatásainak csökkentése, valamint az adaptáció, azaz a klímaváltozás elkerülhetetlen változásaihoz való alkalmazkodás. A környezetjog ezen területe fokozatosan az uniós cselekvés egyik legfontosabb

---

²⁷ Katherine V. Kortenkamp and Colleen F. Moore: Ecocentrism and Anthropocentrism: Moral reasoning about ecological common dilemmas. In: *Journal of Environmental Psychology*, Volume 21, Issue 3, 2001, pp. 261-272.

²⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/98/EK irányelve (2008. november 19.) a hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről

²⁹ A Tanács 1967. június 27-i 67/548/EGK irányelve a veszélyes anyagok osztályozására, csomagolására és címkézésére vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről

³⁰ A Tanács 96/82/EK irányelve (1996. december 9.) a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek veszélyeinek ellenőrzéséről

³¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2002/49/EK irányelve (2002. június 25.) a környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről

³² Katherine V. Kortenkamp and Colleen F. Moore opt. cit.

³³ A Tanács 338/97/EK rendelete (1996. december 9.) a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről

³⁴ A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről

³⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről

célkitűzésévé vált. Már az EUMSZ 191. cikk (1) bekezdése is tartalmazza, hogy az uniós környezetpolitika egyik célkitűzése különösen az éghajlatváltozás elleni küzdelemre irányuló intézkedések ösztönzése nemzetközi szinten, ezzel összhangban az unió tagja az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményének és a Kyotói Jegyzőkönyvnek, illetve az ENSZ Párizsi Megállapodásnak. Az unión belül is kiemelt szerepe van a klímavédelmi intézkedések elfogadásának, amelynek egyik legfontosabb dokumentuma az EU Zöld Megállapodás,³⁶ amely magában foglalja mitigációs célként a karbonsemlegesség 2050-re való elérését, ezen kívül tartalmazza az EU Klímaadaptációs Stratégiát is.

(4) Fenntartható fejlődés

A fenntartható fejlődés nem a környezetjog egyik részterülete, hanem egy annál tágabb fogalom, amely azonban célkitűzéseit, illetve az elérése érdekében igénybe vett eszközrendszer tekintve szorosan összefügg a környezetvédelem kérdéseivel, ebből adódóan pedig érdemes itt megemlíteni. A fogalmat megalkotó Brundtland Bizottság jelentése szerint a fejlődés olyan formáját jelöli ez a kifejezés, amely a jelen igényeinek kielégítése mellett nem fosztja meg a jövő nemzedékeket saját szükségleteik kielégítésének lehetőségeitől.³⁷ Az azóta kialakult fogalomértelmezés ennek kapcsán három pillérét határozza meg a fenntartható fejlődésnek: a gazdasági fejlődés, a társadalmi fejlődés, valamint a környezetvédelem szempontjait hangolja össze. Az unió cselekvését ezen a területen az ENSZ Fenntartható Fejlődési Keretrendszer határozza meg.

Ezek tehát a környezetvédelem rendkívül tág körének az uniós cselekvés által leginkább hangsúlyosnak tartott és elismert területei. Érdekeség, hogy az épített környezet védelme nem jelenik meg a csoportosításban, ebből arra lehet következtetni, hogy az unió az ezzel kapcsolatos megfontolásokat nem sorolja a környezetvédelmi szerepvállaláshoz. Ebből adódóan tehát nehezen elképzelhető, hogy a környezeti érvekre való hivatkozás alapján történő versenyjogi korlátok alóli mentesülés lehetősége akkor is fennáll, ha valamilyen, az épített környezet védelmével kapcsolatos érv merülne fel. Ugyanakkor a gyakran előtérbe kerülő fenntarthatóság, illetve klímavédelem mellett az emberi egészség, valamint a természeti környezet védelme is lehet olyan szempont, amely a környezeti érvekre való hivatkozás keretrendszerébe illeszkedik.

C) A 101. Cikk alkalmazásának dogmatikája

Azt, hogy a környezetvédelmi szempontok milyen esetben játszhatnak szerepet egy versenykorlátozó megállapodás mentesítésével kapcsolatban, nagyban befolyásolja, hogy a jogalkalmazó milyen logikai struktúra mentén végzi a 101. cikkbe ütközés vizsgálatát. A rendelkezés megfogalmazása ugyanis két olyan kimentési pontot is enged a versenykorlátozó megállapodások jogkövetkezmények alóli mentesítésére, amelyek révén a környezetvédelmi célok relevánsak lehetnek. Egyrészt a 101. cikk (1) bekezdés tesztjének elvégzésekor, másrészt a 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesítés vizsgálatánál. Ahhoz tehát, hogy világosan lássuk a környezetvédelem és a kartelljog kapcsolatának természetét, fel kell térképeznünk a 101. cikk (1) bekezdése és a 101. cikk (3) bekezdésének alkalmazásakor felmerülő lehetséges környezetvédelmi szempontokat. A kulcskérdés tehát az, hogy mely esetekben lehetséges a 101. cikk (1)

---

³⁶ A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az európai zöld megállapodás. COM(2019) 640 final

³⁷ Környezet és Fejlődés Világbizottságának 1987. évi, „Közös jövőnk” című Brundtland-jelentés

bekezdésébe ütközést elkerülni környezetvédelmi érvekre hivatkozva és mely esetekben van erre lehetőség a 101. cikk (3) bekezdésének vizsgálatakor a siker esélyével.

A 101. cikk szerkezeti felépítéséből logikusan következne az az alkalmazási rend, amely a 101. cikk (1) bekezdés tényállási elemeinek megvalósulása alatt azonosítaná a versenykorlátozó hatást, majd a 101. cikk (3) bekezdés feltételeinek vizsgálná az esetleges mentesítési lehetőségeket. Ebben az esetben a jogalkalmazónak tehát egy kétlépcsős elemzést kell elvégeznie: először a versenykorlátozó hatást kell megállapítania, majd, amennyiben az fennáll, a mentesítési feltételek szempontjából releváns tényállási elemekre tekintettel mérleget kell vonnia a megállapodás nettó társadalmi hasznáról vagy káráról, végül annak megfelelően tiltani vagy engedélyezni a vállalatok magatartását.

Mindazonáltal ez a világosnak tűnő alkalmazási módszertan nem tükröződik maradéktalanul az uniós joggyakorlatban. Egyes döntések már a 101. cikk (1) bekezdésébe ütközés vizsgálata során tekintettel vannak ugyanis a megállapodás lehetséges pozitív hozadékaira vagy a versenypolitikához képest eltérő egyéb közérdekekre, és így dogmatikailag nem a 101. cikk (3) bekezdése szerinti mentesítést alkalmazzák, hanem a 101. cikk (1) bekezdésébe ütközést sem állapítják meg.

Ezt a megközelítést a Bíróság explicit módon utasította vissza a *Métropole Television* ügyben, ahol megállapította, hogy a 101. cikk (1) bekezdés vizsgálata során a Bizottság nem volt köteles a 101. cikk (3) bekezdésben foglalt mentesítési feltételek vizsgálatára, pusztán a megállapodás versenykorlátozó mivoltával vethet számot, az amerikai versenyjogból ismert „rule of reason” tehát nem képezi részét a vonatkozó uniós jogi dogmatikának.³⁸

Bizonyos esetekben azonban a 101. cikk (1) bekezdésének alkalmazhatatlanságát nem a versenykorlátozó megállapodás által elért, a korlátozást meghaladó előnyökre alapította a Bíróság, hanem olyan versengő közérdekeket hívott fel, amelyek értékelése szerint a kartelljogi tilalomhoz képest prioritást élveztek, így a versenyjogi jogsértés a 101. cikk (1) bekezdésbe ütközésének híján nem volt megállapítható. Példaként említhető erre a *Wouters*,³⁹ az *Albany*,⁴⁰ a *Meca-Medina*⁴¹ és a frissebb *Oficiais de Contas* ügyek.⁴² Ezekben az esetekben a Bíróság egy arányossági teszt elvégzésével teszi mérlegre a versengő közérdekeket.⁴³

Mivel az uniós célkitűzések között a környezet magas szintű védelme kiemelt helyen szerepel,⁴⁴ elméletileg nincs akadálya annak, hogy a Bíróság vagy a Bizottság a 101. cikk (1) bekezdésbe ütközés vizsgálata során tekintettel legyen a környezetvédelem szempontjaira, és a megfelelő mérlegelési gyakorlat, arányossági teszt lefuttatása után a versenykorlátozást szükségesnek minősítse, ezzel mentesítve a megállapodást a kartelltilalom alól. Ebben az esetben tehát dogmatikailag a 101. cikk (1) bekezdésébe sem ütközne a megállapodás, így a 101. cikk (3) bekezdése szerinti vizsgálódás tárgytalanná válik. Tekintettel arra, hogy a dolgozat tárgya a 101. cikk (3)

---

³⁸ Case T-112/99 *Métropole télévision (M6), Suez-Lyonnaise des eaux, France Télécom and Télévision française 1 SA (TF1) v Commission* [2001] ECR II-02459 paras. 72-78.

³⁹ Case C-309/99 *Wouters and others v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten* [2002] ECR I-1577.

⁴⁰ Case 67/96 *Albany International BV v Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie* [1999] I-5751.

⁴¹ Case C-519/04 P *Meca-Medina and Majcen v Commission* [2006] ECR I-6991

⁴² Case C-1/12 *Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas v Autoridade da Concorrência* [2013] ECR-00000

⁴³ Jones, A & Sufrin B “EU Competition Law: text, cases, and materials” 5th ed. Oxford University Press, Oxford, 2014., p. 218., Kingston, S “Greening EU Competition Law and Policy”, Cambridge University Press, Cambridge, 2012., p. 115.

⁴⁴ EUSZ 3. cikk (3) bekezdés, EUMSZ 11. cikk, EUMSZ 191. cikk, Charta 37. cikk

bekezdés alkalmazhatósága, nem tárgyaljuk részleteiben a fent hivatkozott arányossági teszt lépéseit, sem a Bíróság gyakorlatának vonatkozó kritikáit.

A környezetvédelmi uniós célok megvalósításának azonban 101. cikk (3) bekezdése szerinti mentesítés esetén is helye lehet. Az alábbiakban két alternatív érvelést mutatunk be, amelyek révén a környezetvédelmi megfontolások a versenykorlátozó megállapodást mentesíthetik a versenyjogi jogkövetkezmények alól. **Először** megvizsgáljuk az alapítószerződések **teleologikus értelmezéséből** kiinduló érvrendszert, mely a 101. cikk (3) bekezdésében található fogalmak tág értelmezése mellett foglal állást, **később** a szűkebb értelemben vett objektív gazdasági előnyök doktrínáján belül maradva a **neoklasszikus közgazdaságtani elemzés** eredményeit felhasználva érvelünk a környezetvédelmi szempontból előnyös megállapodások 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesíthetősége mellett.

Előjáróban leszögezhető, hogy a fent vázolt két alternatív megközelítést a „fogyasztói jólét” kifejezés szűk vagy tág értelmezése határolja el, és hogy ezen választás mentén a kettő kölcsönösen kizárja egymást. Amennyiben a fogyasztói jólétre összetársadalmi szinten vett jólétként tekintünk, úgy a teleologikus értelmezés vezethet eredményre. Ha azonban a fogyasztói jólét tekintetében kizárólag a releváns piacon működő gazdasági szereplők és végfogyasztók költség- és minőségérzékeny percepcióit vesszük elemzésünk alapjául, úgy a neoklasszikus közgazdaságtani értelmezés nyitja meg a környezetvédelmi szempontból előnyös megállapodások útját a 101. cikk (3) bekezdése szerinti mentesítés felé.

D) Az alapítószerződések rendszere

Elsőként tehát az alapítószerződések teleologikus értelmezéséből fakadó mentesítési lehetőséget vázoljuk fel. Ahhoz, hogy megfelelően értelmezhesük a 101. cikk (3) bekezdés normaszövegét, meg kell vizsgálnunk az alapítószerződések rendszerét, illetve az abból fakadó interpretációs lehetőségeket és kötelezettségeket.

Az Unió céljait felsoroló EUSZ 3. cikke egyaránt tartalmazza a magas versenyképességű piacgazdaság létrehozását és a környezet minőségének magas fokú védelmét. E két konkuráló érték természetesen nem valósulhat meg maradéktalanul, egymás rovására érvényesülhetnek csak. A természeti erőforrások kiaknázása és gazdasági haszonná konvertálása szükségszerűen a környezet bizonyos fokú rombolásával jár, míg a környezet magas fokú védelme – pont az erőforrások kíméletének következtében – a versenyképesség és a gazdasági fejlődés gátjaként fog jelentkezni. Az ellentmondások feloldásához hozzájárulhat a Bíróság ítélkezési gyakorlatára jellemző teleologikus megközelítés,⁴⁵ melynek lényege szerint az értelmezés során a norma célját szem előtt tartva végzi a testület az interpretációs gyakorlatot.⁴⁶

Ezt az integrált, a szerződések összetett célrendszerére tekintettel lévő megközelítést erősíti maga a szerződés szövege is az ún. „policy-linking” klauzulák alkalmazásával. Az EUMSZ 11. cikke például kimondja, hogy „[a] környezetvédelmi követelményeket [...] be kell illeszteni az uniós politikák és tevékenységek meghatározásába és végrehajtásába.” Ez a rendelkezés volta-képpen egy olyan kötelezettséget ró az uniós jogalkotóra és jogalkalmazóra, hogy bármely

---

⁴⁵ N. Fennelly, ‘Legal Interpretation at the European Court of Justice’ (1996) 20 Fordham International Law Journal, p. 664.

⁴⁶ Blutman László: Az Európai Unió joga a gyakorlatban, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2014, 2.11.1 alfejezet

vertikális uniós politikával – többek között a versenyjoggal – kapcsolatos eljárás során tekintettel kell lennie az uniós környezetvédelmi követelményekre is.⁴⁷

A specifikus környezetvédelmi „policy-linking” klauzulát megelőzi az EUMSZ 7. cikkében foglalt általános követelmény arra vonatkozóan, hogy „[a]z Unió, valamennyi célkitűzését figyelembe véve és a hatáskör-átruházás elvével összhangban, [biztosítsa] a különböző politikái és tevékenységei összhangját.”

A Bíróság teleologikus értelmezési gyakorlata és a policy-linking klauzulák együttesen már kétségkívül világossá teszik, hogy amennyiben egy alapítószerződésben foglalt rendelkezés szövege nem kellően egyértelműen megfogalmazott, úgy az uniós jogi szempontból helyes értelmezésnek azt kell tekinteni, amely minden EUSZ-ben megfogalmazott célra tekintettel van.⁴⁸

A kérdés ebből a szempontból tehát az, hogy amikor az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdésének négy feltételéről szóló kifejezések tartalmát vizsgáljuk, akkor mely uniós politikák érvényesülésének kell áthatnia az értelmezői munkát. Nem állítható ugyanis, hogy akár a „gazdasági fejlődés”, akár a „fogyasztó” vagy az „arányos részesülés” olyan félreértésre alkalmas nem adó tisztasággal lenne megfogalmazva, amely kizárná a legitim értelmezési munka elvégzésének lehetőségét. Ahogyan azt alább részletesen bemutatjuk, erős érvek szólnak a mentesítés feltételeit taglaló rendelkezés kiterjesztő értelmezése mellett.

E) A versenyjogi normatömeg értelmezését megalapozó elméleti iskolák

Erős leegyszerűsítéssel élve két versengő elméleti iskola létezik a versenyjogi normák értelmezésének és alkalmazásának leírására, az ordó liberális elmélet és az ún. Chicago-i iskola.

Az **ordó liberális** elmélet hívei a versenyjogra mint eszközre tekintenek, amely egy komplex célrendszer elérésének elemeként jelenik meg. A társadalmat demokratikus és, empatikus és humánus politikai közösséggé kívánja formálni, és az ehhez szükséges jólétet a hatékony versenyjogi eszközök révén (is) biztosítja. Az ordó liberális elmélet gazdaságpolitikai aspektusa alapvetően a piaci erő koncentrációját, illetve az azzal járó hatékonyságvesztést tartja elkerülendőnek. Ennek megfelelően az állam nem mint passzív szemlélő van jelen a piaci folyamatokban, hanem aktív alakítója azoknak, egy szigorú és igazságos alkotmányos rend fenntartásával tereli a piaci szereplőket az üdvösnek vélt magatartások felé, azzal, hogy a piacgazdaság alapvető vonásait természetesen tiszteletben tartja, így az állam valójában a tisztességes verseny feltételeinek megteremtésére szorítkozik. A versenypolitika tehát nem önérték, hanem a komplex értelemben vett társadalmi boldogulás záloga.⁴⁹

A **Chicago-i iskola** – amely az 1970-es években, az USA-ból kiindulva igen népszerű elméletté vált – ezzel szemben arra a következtetésre jutott, hogy a piaci erők és folyamatok önmagukban alkalmasak arra, hogy a lehető legnagyobb fokú társadalmi jólétet hozzák el, a versenyjog tehát tulajdonképpen a szűk értelemben vett gazdasági hatékonyság maximalizálását szolgálja.⁵⁰ Ebből az értelmezésből pedig logikusan következik, hogy a Chicago-i iskola tanai szerint a

⁴⁷ David Langlet and Said Mahmoudi, EU:s miljörätt (3rd edn, Nordstedts Juridik 2011) p. 84

⁴⁸ Jones, A & Sufriin B “EU Competition Law: text, cases, and materials” 5th ed. Oxford University Press, Oxford, 2014., p. 18.

⁴⁹ Bastidas Vengas, V “Promoting Innovation?: a legal and economic analysis of the application of Article 101 TFEU to patent technology transfer agreements” Stockholm Department of Law, Stockholm University, Stockholm, 2011., p. 49.

⁵⁰ Odudu, O “The Wider Concerns of Competition Law” Oxford Journal of Legal Studies, Vol. 30, Num. 3, 2010, p. 601.

versenyjog olyan izolált szakpolitikát képez, amely nem lehet tekintettel más, az üzleti/piaci szférán kívül eső szempontokra. Az uniós versenypolitika céljának tekintetében a Bíróság arra az álláspontra helyezkedett, hogy „[e] szabályok szerepe ugyanis éppen az, hogy megakadályozzák a versenynek a közérdek, az egyéni vállalkozások és a fogyasztók kárára történő torzulását, és ily módon hozzájáruljanak az Unión belüli jóléthez.”⁵¹

Az ordó liberális eszmében könnyen felfedezhető a „policy-linking” klauzulákban visszhangzott integratív szemlélet, amelyben az egyes társadalmi célok elérése nem képzelhető a többi nélkül, és a szakpolitikák alakítása mindvégig ezekre tekintettel történik. Ezek alapján kijelenthető lenne, hogy az uniós versenyjogi normák alkalmazása során célszerű olyan értelmezést választani, amely lehető teszi az Unió egyéb céljainak figyelembevételét. Mindazonáltal bizonyos, alább ismertetendő jelek arra utalnak, hogy a helyzet megítélése korántsem ilyen egyszerű.

F) Bizottsági iránymutatások és hatásuk

A 101. cikk (3) bekezdésében foglalt mentesülési feltételek fennálltának vizsgálata 2004-ig a Bizottság kizárólagos hatáskörébe tartozott.⁵² A versenyjogi modernizáció folyamatával párhuzamosan és az 1/2003/EK rendelet hatálybalépésével ez megváltozott: a vállalkozások már saját kockázataikra köthettek versenykorlátozó megállapodásokat. Ahhoz, hogy versenyjogi jogalanyok a 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesülési feltételek fennálltát magukra nézve megállapíthassák, a Bizottság különböző *soft law* dokumentumokat bocsátott ki, amelyek a fenti norma Bizottság által elfogadott értelmezésének megismeréséhez kívántak támpontot nyújtani. A versenyjog modernizációs folyamatának részeként a Bizottság fokozatosan exponálta és prioritizálta a szűk értelemben vett gazdasági előnyök koncepcióját a tágabb, komplex célrendszerek fogalomkészletében értelmezett hasznokkal szemben⁵³. Ez tehát tudatos elmozdulást jelentett a bizottsági jogértelmezésben az ordó liberális eszmei alapoktól a Chicago-i iskola szellemisége felé.

A Bizottság a 2004/C 101/08 számú iránymutatásában fektette le azokat a szempontokat, amelyeket a 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesítések esetén mérlegel. Ez a dokumentum segíthet eligazodni a széttartó értelmezések között, azzal a fenntartással, hogy az iránymutatás pusztán tájékoztató jellegű, az sem a Bizottság, sem a Bíróság, sem a versenyjogi jogalanyok számára nem kötelező.

Az iránymutatás markánsan foglal állást az izolált versenyjogi felfogás mellett, amikor „objective economic benefits”, azaz objektív gazdasági előnyök létrejöttét várja el a versenykorlátozó megállapodástól azért, hogy a 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesülésben részesedhessen.⁵⁴ Hosszasan taglalja, hogy milyen mennyiségi és minőségi előnyöket tart elfogadhatónak,⁵⁵ noha explicit utalást nem tartalmaz arra vonatkozóan, hogy pl. környezetvédelmi, vagy bármilyen más közérdeket szolgáló megfontolások részét képezhetik-e a feltételrendszernek.

---

⁵¹ C-52/09. Konkurrensverket v TeliaSonera Sverige AB. [TeliaSonera] para. 22.

⁵² ⁵² Brook, O (2019) Struggling With Article 101(3) TFEU: Diverging Approaches Of The Commission, EU Courts, And Five Competition Authorities. *Common Market Law Review*, 56 (1). pp. 121-156. ISSN 0165-0750, p. 132.

⁵³ Id. pl.; 1999 White Paper on the modernisation of enforcement and procedure (Commission White Paper on modernisation of the rules implementing Articles 81 and 82 of the EC Treaty [1999] OJ C132/1);

⁵⁴ Iránymutatás a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének alkalmazásáról, (2004/C 101/08), paras. 33., 46., 57.

⁵⁵ Ibid. paras. 48-72.

A 2001-es, horizontális együttműködésekre vonatkozó iránymutatásban⁵⁶ ezzel szemben önálló fejezetként kapott helyt a környezetvédelmi megállapodások mentesítésének lehetősége.⁵⁷ Az iránymutatás szerint „[a] [101]. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartozó környezetvédelmi megállapodások a versenyre gyakorolt negatív hatásait egyéni vagy közös fogyasztói szinten ellensúlyozó gazdasági előnyökkel járhatnak. Ennek a feltételnek a teljesítése érdekében a fennálló helyzethez képest a megállapodásból eredő csökkent környezetszennyezésben megmutató tiszta előnyöknek kell megvalósulniuk.”⁵⁸ Alább részletezendő módon a neoklasszikus közgazdaságtan elveinek megfelelően a Bizottság tehát arra tesz kísérletet, hogy a környezetvédelmi megállapodások hasznait legalább ilyen elméleti, jogtechnikai szinten pénzben vagy absztrakt értékben mérhetővé konvertálja, hogy mérlegre lehessen helyezni a versenykorlátozó megállapodás által okozott hasznokat és károkat.⁵⁹

A horizontális együttműködésekre vonatkozó iránymutatást felváltó 2010-es Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról⁶⁰ már nem tartalmazza a környezetvédelmi megállapodásokra vonatkozó fejezetet, igaz, egy bizottsági közlemény alapján ez nem jelenti a korábbi változatban foglaltak „lefokozását” [downgrading].⁶¹

Összefoglalóan tehát azt a megállapítást tehetjük, hogy a versenyjog modernizációs folyamat során a Bizottság a „közgazdaságtanibb megközelítés” [more economic approach] jegyében a holisztikus megközelítést hanyagolva az izolált versenyjogi előnyök, a „fogyasztói jólét” mércejével mért célokat favorizálta, ezzel látszólag kiszorítva a környezetvédelmi megfontolásokat a kartelljogi vizsgálódások köréből.

G) A versenypolitika által maximalizálható jólét definíciós kísérletei

Abban a különböző elméleti iskolák követői között nincs vita, hogy a versenypolitika legalább egyik kiemelt célja a „jólét” [welfare] megteremtése. Abban a tekintetben azonban, hogy ennek a fogalomnak kik tartoznak a hatálya alá, már élénk és adott esetben súlyos következményekkel járó viták dúlnak. Az alábbiakban röviden ismertetjük azt a két ellentétes álláspontot, amely a dolgozat témája szempontjából meghatározó jelentőségű.

Egyrészt a szűkítő értelmezést, amelynek értelmében a versenyjogi jogalkalmazó akkor jár el helyesen, ha **csak a fogyasztói jólétre törekszik** (ezt általában a fogyasztói többlettel azonosítják⁶²). **Másrészt a tág értelmezést**, amely szerint **az össztársadalmi jólét maximalizálása** a versenyjog feladata,⁶³ tehát nem csak a versenyjog hatálya alatt működő termelők és fogyasztók jólétre kell törekednie. Ez utóbbi értelmezés általában azt a következményt is magával vonja, hogy az elmélet támogatói a versenyjogi dogmatikát adott esetben megbontva olyan közérdekek érvényesülését is a versenyjogi keretrendszeren belül kívánják ellátni, amely nem

⁵⁶ Az EK-Szerződés 81. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról szóló iránymutatás, (2001/C 3/02)

⁵⁷ Ibid. paras. 179-198.

⁵⁸ Ibid. para. 193.

⁵⁹ Kingston, S “Greening EU Competition Law and Policy”, Cambridge University Press, Cambridge, 2012., p. 269.

⁶⁰ Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról, (EGT-vonatkozású szöveg), 2011/C 11/01

⁶¹ Commission Press Release, Competition: Commission adopts revised competition rules on horizontal co-operation agreements, 2010 p. 4.

⁶² B. Orbach: ‘The Antitrust Consumer Welfare Paradox’, n. 33, p. 137–140.

⁶³ Id. pl. M. Trebilcock and F. Ducci, ‘The Multifaceted Nature of Fairness in Competition Policy’, CPI Antitrust Chronicle October 2017.

magától értetődően annak lenne a feladata. Ezen kívül az osztársadalmi jólét mércét alapul vevő elméletek hívei akár a fogyasztói jólét csökkenését is hajlandóak megengedni, amennyiben az az osztársadalmi jólétet növeli.

A szakirodalmi álláspont szerint a fogyasztói jólétet célul megtevő versenyjogi felfogás gyakoribb⁶⁴ és hasznosabb⁶⁵ is (ahogy láttuk, a 2004-es modernizáció óta legalább már az Európai Bizottság is a fogyasztói jólét maximalizálást tűzte ki célul), ám létező felfogás az is, amely szerint a versenyjogi vizsgálatok eredménye az alkalmazott jóléti mércétől (fogyasztói vagy osztársadalmi) függetlenül azonos lesz.⁶⁶

Álláspontunk szerint azonban a környezetvédelmi előnyöket felvonultató ám versenykorlátozó megállapodások 101. cikk (3) bekezdése szerinti mentesítésének lehetősége legalább részben a fenti jólétdefiníciós értékválasztáson múlik. Minél szélesebbre vonjuk azok körét, akiknek részesülése a hatékonyságnövekedésből megalapozhatja a mentesülést, annál valószínűbb, hogy a környezetvédelmi célokat kitűző kartell által hajtott hasznok felülmúlják az általa okozott károkat.

H) A 101. cikk (3) bekezdésében foglalt feltételek teleologikus értelmezése

A környezetvédelmi szempontok figyelembevételét támogató álláspontok és a versenypolitikai megfontolások izolációját hirdetők között egyetértés van abban, hogy a 101. cikk (3) bekezdése szerinti mentesüléshez a bekezdésben foglalt feltételek alá kell tudni szubszumálni a versenykorlátozás állítólagos hasznait. Ezt az értelmezést erősíti a Bizottság 2004-es Iránymutatása is.⁶⁷ Az ellentmondás éppen a Bizottság szűk értelmezést tartalmazó iránymutatása és a teleologikus olvasat tág interpretációja között van a mentesülési feltételek tekintetében. E négy kumulatív feltétel a (i) termelés vagy forgalmazás hatékonyságának növelése, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés, (ii) a fogyasztók méltányos részesedése, (iii) a korlátozás nélkülözhetlensége és (iv) a verseny fennmaradása.

A Bíróság a *Matra Hachette* döntésben⁶⁸ vizsgálta, hogy milyen szempontokat vehet jogszerűen figyelembe a Bizottság a 101. cikk (3) bekezdés szerinti értékelés során. Az ügyben két autógyártó megállapodását vizsgálták, amely sok új munkahelyet és külföldi tőkebefektetést eredményezett volna Európa egyik legszegényebbnek számító régiójában. Az Unió belüli egyenlőtlenségek csökkentése és a régiók közötti felzárkóztatást mint közérdeket a Bizottság mint „különleges körülményt” vette figyelembe. A Bíróság megítélése szerint ennek azonban abban a tekintetben nem volt jelentősége, hogy ezen szociális megfontolások nélkül is a rendelkező részben határozott volna a Bizottság.⁶⁹ A döntésben tehát megerősítést nyert, hogy bármely közérdekre alapított érv csak annyiban vehető figyelembe, amennyiben a 101. cikk (3) bekezdés valamennyi feltételét kielégíti.

Megjegyezzük, hogy az EU alkotmányos struktúrája lehetővé teszi, hogy az egyes uniós alapszerződésekben lefektetett rendelkezések értelmezésekor az Unió által kitűzött célok

---

⁶⁴ Alison Jones, Brenda Sufirin, and Niamh Dunne: *Jones & Sufirin's EU Competition Law: Text, Cases, and Materials* (7th edn), Publisher: Oxford University Press Print, Publication Date: Aug 2019, p. 28.

⁶⁵ R. Nazzini: *The Foundations of European Union Competition Law: The Objectives and Principles of Article 102* (Oxford University Press, 2011), p. 44–45.

⁶⁶ L. Kaplow, : 'On the Choice of Welfare Standards in Competition Law', *Harvard Law and Economics Discussion Paper No. 693* (1 May 2011)

⁶⁷ Iránymutatás a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének alkalmazásáról, (2004/C 101/08), para. 42.

⁶⁸ Case T-17/93 *Matra Hachette SA v Commission* [1994] II-595

⁶⁹ *Ibid.* para. 139.

mindegyikét figyelembe vegye a jogalkalmazó, ahogy erre a Bíróság a CILFIT-ügyben is rámutatott, amikor kimondta, hogy „[m]inden egyes közösségi jogi rendelkezést saját szövegösszefüggésébe kell helyezni, és a közösségi jog rendelkezéseinek összessége, annak céljai, valamint a szóban forgó rendelkezés alkalmazási időpontjában fennálló fejlődési állapota tükrében kell értelmezni.”⁷⁰

Mindazonáltal mentesítésre alkalmasnak találta a Bíróság többek között a hulladékgyártó hatékony megszervezését elősegítő versenykorlátozó megállapodást a *DSD* ügyben, ezzel implicálva, hogy környezetvédelmi megfontolások is szerepet játszhatnak 101. cikk (3) bekezdés alkalmazásában.⁷¹ Hasonló érvelésre támaszkodott a Bíróság a 2013-as *CISAC*-ügyben a kulturális javak védelme tekintetében.⁷² A *Metro II* ügyben⁷³ hozott határozat pedig elvi élel mondja ki, hogy a versenyjogtól eltérő uniós célok megvalósítása érdekében is alkalmazható a 101. cikk (3) bekezdésben biztosított lehetőség: „a [101]. cikk (3) bekezdése alapján a Bizottságra ruházott hatáskörök azt mutatják, hogy a működőképes verseny fenntartásának követelményei összeegyeztethetők más jellegű célok védelmével, és hogy e célból megengedhetőek bizonyos versenykorlátozások, feltéve, hogy azok elengedhetetlenek e célok eléréséhez, és nem eredményezik a verseny megszüntetését a közös piac jelentős része tekintetében.”⁷⁴

A bizonytalan jogi helyzetet az okozza, hogy a hivatkozott ügyek jellemzően a Bizottság modernizációs törekvéseit kvázi kodifikáló 2004-es Iránymutatás előtt születtek. Ennek megfelelően a Bíróság alapvetően befogadó joggyakorlata még a Bizottság által korábban vallott, szintén nyitottabb jogértelmezést követő határozatainak alapszik. Mivel a Bizottság 2004-ben világosan jelezni kívánta, hogy a 101. cikk (3) bekezdés alkalmazásának tekintetében immár a szűken értelmezett fogyasztói jólét mércéjét kívánja alkalmazni, a Bíróság feladata marad a jövőben tisztázni ennek az álláspontnak az uniós joggal való összeegyeztethetőségét. A Bizottság jogértelmezése mindazonáltal nem kötelező a Bíróságra nézve, a végső szót tehát a luxembourgi testület mondhatja ki a kérdésben.

I. Az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesülés első feltételének vizsgálata (gazdasági fejlődés)

Az első feltétel tekintetében a legszűkebb jogkérdés az, hogy egy környezetvédelmi célokat (is) szolgáló kartellmegállapodás mennyiben alkalmas arra, hogy a **termelés/forgalmazás hatékonyságát javítsa vagy műszaki, gazdasági fejlődést eredményezzen**. Ez részben nyilván a megállapodás tartalmától függ, részben azonban a gazdasági fejlődés, illetve az egyéb fenti szempontok értelmezési tartományától is.

A korábban már említett halastó példája alkalmas lehet arra, hogy még a Bizottság 2004 utáni jogértelmezésének is megfelelően objektív gazdasági fejlődést eredményezzen egy versenykorlátozó megállapodás. Amennyiben a halászattal foglalkozó vállalkozások abban állapodnak meg, hogy mindannyian csökkentik a kifogott halak mennyiségét, úgy hosszútávon nagyobb marad a halpopuláció újratermelő képessége és a halastó összességében nagyobb értéket termel a fogyasztók számára. A megállapodás konkrét minősítése természetesen bonyolult közgazdaságtani, matematikai, halbiológiai és egyéb elemzésekkel végezhető csak el, de **elvi** akadály természetesen nincs annak, hogy egy ilyen megállapodás mentesüljön.

⁷⁰ Case 283/81, Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v Ministry of Health [CILFIT] para. 20.

⁷¹ Case T-289/01, DSD [2007] ECR II-1619

⁷² Case T-451/08, Föreningen Svenska Tonsättare Internationella Musikbyrå u.p.a. v. Commission, para. 103.

⁷³ Case 75/84 Metro II [1986] ECR-3021.

⁷⁴ Ibid. para. 65.

Bonyolultabb a kérdés, ha a fenti szigorú „fogyasztói jólét” mércét nem kielégítő, de környezetvédelmi szempontból komoly haszonnal kecsegtető megállapodást vizsgálunk. A Bizottság például az *EACEM*⁷⁵ és a *CECED* határozataiban egyaránt környezetvédelmi alapon, direkt gazdasági haszon híján is mentesíthetőnek ítélte a megállapodásokat a 101. cikk (3) bekezdés alapján.

Az *EACEM* döntés lényege szerint a fogyasztói ár emelkedése sem feltétlenül jelenti azt, hogy energiahatékonyabb termékek előállítására szóló versenykorlátozó megállapodás ne mentesülhetne a kartelltilalom alól. A konkrét helyzetben a Bizottság azzal indokolta a 101. cikk (3) bekezdés első feltételének fennállását, hogy a megállapodás révén megspórolt energia révén alkalmas a CO₂ kibocsátás mérséklésére, így a kartell hozzájárult a műszaki és gazdasági fejlődéshez.⁷⁶

A *CECED* határozat energiahatékonyabb mosógépeket érintő megállapodással volt kapcsolatos, ahol is a Bizottság megbecsülte, mennyit spórolhatunk a kartell eredményeképpen bekövetkező CO₂ kibocsátás csökkenésén, és úgy ítélte meg, hogy annak ellenére, hogy nem az érintett piacon jelen lévő végfogyasztók számára jár konkrét gazdasági előnnyel a megállapodás, az aggregált társadalmi összhaszon lényegesen meghaladja az esetleges versenytorzító hatás által okozott károkat.⁷⁷ Az össztársadalmi előny meghatározásánál a bizottsági határozat kifejezetten hivatkozik a Szerződés [191]. cikkében foglalt környezeti politikára.⁷⁸ A döntés fontossága abban áll, hogy a Bizottság nem a piacon jelen lévő fogyasztók által nyerhető hasznot vette a számítás alapjául, hanem kiterjesztett értelmezéssel a társadalmi érdeket vizsgálta.

További példaként említhetőek a *DSD* határozat,⁷⁹ amelyben a hulladékgazdálkodás hatékonyabb megszervezését értékelte a Bizottság gazdasági fejlődésként, az *Exxon/Shell* döntés,⁸⁰ amelyben a Bizottság egy új technológia meghonosítását fogadta el hasonló okokra hivatkozva, a *KSB/Goulds/Lowara/ITT*⁸¹ és az *Assurpol*⁸² döntések.

Egy átfogó kutatás, amely a 2004-es reform előtti és utáni bizottsági illetve bírósági gyakorlatot hasonlította össze (többek között) abból a szempontból, hogy mennyiben adnak helyt a nem közvetlenül gazdasági előnyökkel járó 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesülési érveknek arra a következtetésre jutott, hogy a Bíróság nem maradéktalanul követte a Bizottság 2004-es Irányelvben kifejtett jogértelmezését.⁸³

A jogi helyzet tisztázatlanságát jól jelzi, hogy a horizontális csoportmentességi rendeletek bizottsági felülvizsgálata során beérkezett szakmai válaszadók álláspontja alapján is kérdéses, hogy milyen fenntarthatósági megállapodásokból származó hasznok fogadhatóak el

---

⁷⁵ John Finnegan, The EU Commission acknowledges the voluntary commitment offered by the EACEM to reduce stand by power use of TVs and VCRs for environmental purposes (*European association of consumer electronics manufacturers*), 1 June 1998, e-Competitions Commitment Decisions,

⁷⁶ XXVIII Report on Competition Policy 1998, para. 130.

⁷⁷ CECEJ OJ 2000 L187/47 para. 56.

⁷⁸ Papp Mónika: A gazdasági szabadságok és a közös piaci verseny jogának egyes összefüggései az Európai Bíróság esetjogában; PhD dolgozat, Budapest, 2006, p. 29.

⁷⁹ DSD OJ 2001 L319/1

⁸⁰ 94/322/EC: Commission Decision of 18 May 1994 relating to a proceeding pursuant to Article 85 of the EC Treaty (IV/33.640-Exxon/Shell)

⁸¹ Commission Decision 91/38/EEC of 12 december 1990 (KSB/Goulds/Lowara/ITT) OJ 1991 L 19/25.,

⁸² Commission Decision of 14 January 1992 (Assurpol) OJ 1992 L 37/16.

⁸³ Brook, O (2019) Struggling With Article 101(3) TFEU: Diverging Approaches Of The Commission, EU Courts, And Five Competition Authorities. *Common Market Law Review*, 56 (1). pp. 121-156. ISSN 0165-0750, p. 152.

mentesülési okként.⁸⁴ Annak ellenére, hogy a csoportmentességi rendeletek szerinti mentesülés természetesen nem azonos az egyedi mentesítéssel, a helyzetek analóg mivolta világosan kirajzolja a jogalkalmazók és a jogalanyok bizonytalanságát e kérdés tekintetében.

Összefoglalva tehát a fentieket, a 101. cikk (3) bekezdése szerinti mentesülésnek első feltételének joggyakorlata tisztázatlan abban a tekintetben, hogy nem szigorú értelemben vett gazdasági hatékonyságnövekedés is alkalmas-e a feltétel kielégítésére. A Bizottság és a Bíróság modernizáció előtti gyakorlata mindenképpen erre enged következtetni, ahogyan a „policy-linking” klauzulák fényében értelmezett normaszöveg is lehetővé látszik ezt tenni. A modernizációs folyamat utáni joggyakorlat szűkös mivolta azonban továbbra is kérdésessé teszi a (például) környezetvédelmi hasznok elfogadhatóságát. **Álláspontunk szerint a fent részletezett érvek mérlegelése után az a válasz adható, hogy az uniós versenyjog jelenlegi állapotában az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdés első feltételének megfelel, ha egy versenykorlátozó megállapodás hozadéka környezetvédelmi jellegű.**

II. Az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdés szerinti mentesülés második feltételének vizsgálata (arányos részesedés)

A **második feltétel** szerint a versenykorlátozó megállapodás „lehetővé teszi a **fogyasztók méltányos részesedését** a belőle eredő előnyből”. A környezetvédelmi előnyöket eredményező megállapodás mentesítése tekintetében kulcsfontosságú, hogy kik a fenti norma jogosultjai, tehát kik azok a fogyasztók, akiknek arányos részesedniük kell a hasznokból. Ebben a tekintetben a Bizottság 2004-es modernizációs folyamat előtti joggyakorlata és a Bíróság vonatkozó határozatai általában kiterjesztően értelmezik a fogyasztó fogalmát, azonban a 2004-es Iránymutatás és egy 2014-es bírósági döntés meglehetősen szigorúan szabják meg az előnyből részesítenők körét.

Az Iránymutatás alapján az tekintendő fogyasztónak, aki „a megállapodás feleinek ügyfelei és a későbbi vásárlók.”⁸⁵ Ezen felfogás értelmében tehát a kartellező vállalkozásokkal legalább közvetett, üzleti jellegű kapcsolatban kell állnia az előnyökből méltányosan részesített jogalanyoknak. Hasonló értelmezést alkalmazott a Bíróság a 2014-es *MasterCard* döntésben, ahol arra a következtetésre jutott, hogy „figyelembe kell venni [...] az objektív előnyök összességét nem csupán az érintett piacon, azaz az elfogadási piacon, hanem a kapcsolódó, de elkülönülő kibocsátási piacon is.”⁸⁶ Ez a döntés pedig az *Equifax* ügyben hozott határozat tovább gondolása/megerősítéseként is értelmezhető, melynek értelmében „[a]z EK [101]. cikk (3) bekezdése esetében az érintett piacokon a fogyasztókra összességében gyakorolt kedvező hatást kell figyelembe venni, nem pedig a fogyasztók e csoportjának minden tagjára külön-külön gyakorolt hatást.”⁸⁷

A fenti jogforrásokot összeolvasva tehát egy olyan értelmezése látszik kirajzolódni a „fogyasztó” fogalmának, amely a **kartellező vállalattal legalább közvetett üzleti kapcsolatban van, és a visszaéléssel érintett vagy azzal valamilyen kapcsolatban álló piacon tevékenykedik.**

---

⁸⁴ Brussels, 6.5.2021 SWD (2021) 103 final COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT EVALUATION of the Horizontal Block Exemption Regulations, p. 68.

⁸⁵ Iránymutatás a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének alkalmazásáról, (2004/C 101/08), para. 84.

⁸⁶ Case C-382/12P MasterCard Inc., EU:C:2014:2201, para 240

⁸⁷ Case C-238/05 AsnefEquifax, ECLI:EU:C:2006:734, para 70.

Ezzel ellentétes értelmezés olvasható ki többek között a fent már ismertetett *CECED* határozatból, amelyben a Bizottság annak ellenére mentesített egy vállalkozást a 101. cikk (3) bekezdése alapján, hogy a döntés szerint „kollektív környezetvédelmi haszon” származik a megállapodásból és „a gépek egyéni vásárlói nem részesülnének előnyökből.”⁸⁸ A Bíróság a *GlaxoSmith-Kline* ügyben implicit módon a jövőbeli, absztrakt hasznot is alkalmasnak ítélte a fogyasztók méltányos részesedése feltételének kielégítésére, amikor úgy határozott, hogy a gyógyszeripari fejlesztések ösztönzése elégséges alapul szolgálhat egy versenykorlátozó megállapodás mentesítésére.⁸⁹ A részesedés időbeli dimenzióját tekintve a 2004-es Iránymutatás is megengedő: „[a]z, hogy a hatékonysági előnyöket bizonyos időbeni eltolódással adják át a fogyasztóknak, önmagában nem zárja ki a [101]. cikk (3) bekezdésének alkalmazását.”⁹⁰

Látható tehát, hogy a „fogyasztók” fogalma egy párhuzamos joggyakorlat prizmáján keresztül szemlélve más sokkal inkább az **unió polgárai vagy a jövő generációi**, kevésbé a pár dollárral drágábban mosógépet vásárló nagykereskedő. Az alább kifejtettek értelmében nem kizárt, hogy a bolygó teljes lakosságát figyelembe vegye a jogalkalmazó egy nagyobb jelentőségű, környezetvédelmi hasznot hajtó versenykorlátozó megállapodás egyedi mentesítése során.

A két versengő fogyasztó fogalmának értelmezési tartománya azért ennyire diverz, mert szerves kapcsolatot ápol a versenypolitika céljáról vallott felfogással. A fogyasztói jólétet szem előtt tartó szűkítő/izoláló értelmezés a gazdasági hatékonyság jegyében a károsult fogyasztókat kívánja valamilyen módon kompenzálni a versenykorlátozásért, míg az osztársadalmi jólétet mércéül választó felfogás a társadalmi szintű jólét maximalizálására törekszik a versenyjog eszköztárából is felhasználva.

Az alapítószerződések teleologikus értelmezése, a „policy-linking” klauzulák, a joggyakorlat egy markáns vonulata összességében erős érveket szolgáltat arra, hogy ez utóbbi, osztársadalmi jólétre törekvő értelmezést vegye alapul a jogalkalmazó, és a 101. cikk (3) bekezdés szerint mentesítse azokat a jelentőségteljes versenykorlátozó megállapodásokat, amelyek olyan környezetvédelmi előnyökkel járnak, amelyek hozzájárulhatnak az Unió céljainak megvalósításához, köztük a környezet védelméhez,⁹¹ illetve a világ fenntartható fejlődésének előmozdításához.⁹²

A **méltányos részesedés** feltétele környezeti hasznok esetén nehezen definiálható, ez többek között abból is fakad, hogy nehezen kvantifikálható egy-egy döntés konkrét eredménye (pl. hány km³ ivóvíz maradt szennyezetlen, hány fokos felmelegedést kerültünk el a ki-nem-bocsátott üvegház-hatású gázok révén, stb.) Mindazonáltal a *CECED* határozatban vagy *GlaxoSmith-Kline* döntésben érintett fogyasztók részesedése is nehezen lett volna mérhető, így tartható álláspontnak tűnik, hogy az előnyöknek nem kell konkrétan kimutathatónak lenniük. A 2004-es Iránymutatás szerint „egy megállapodás pozitív hatásainak ki kell egyensúlyozniuk a fogyasztókat ért negatív hatásokat és kárpótlást kell nyújtaniuk miattuk.”⁹³ A fent jelzett nehézségek okán (a környezeti hasznok konkretizálhatósága) ezen feltétel teljesülése inkább a jogalkalmazó mérlegelésén múlhat.

⁸⁸ *CECED* OJ 2000 187/47 para. 56.

⁸⁹ Case T-168/01, *GlaxoSmithKline Services v. Commission*, EU:T:2006:2969, paras. 248-249.

⁹⁰ Iránymutatás a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének alkalmazásáról, (2004/C 101/08), para. 87.

⁹¹ EUSZ 3. cikk (3) bekezdés

⁹² EUSZ 3. cikk (5) bekezdés

⁹³ Iránymutatás a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének alkalmazásáról, (2004/C 101/08), para. 85.

Amennyiben ezen gondolatokat globális szintre emeljük, úgy azt a következtetést vonhatjuk le, hogy gyakorlati szempontból egy kizárólag környezetvédelmi előnyökkel járó versenykorlátozó megállapodás mentesítése azt eredményezi, hogy a fenntartható fejlődés árát közvetlenül az Unió polgárai, közvetve az Unióban tevékenykedő vállalkozások harmadik országbeli üzleti partnerei (is) fizetik meg, az előnyökből azonban egyaránt részesül a Föld valamennyi lakója. A tiszta levegő, az iható minőségű édesvíz, a Föld klímája, a biodiverzitásból fakadó értékek mind olyan környezeti szolgáltatások, amelyek fenntartása komoly anyagi áldozatokat kíván. A probléma ilyen absztrakt vizsgálata pedig már sokkal inkább politikai mintsem jogi kérdéseket takar, ahogyan minden jog mögött meghúzódó értékválasztás is végső soron a politikai akarat leképeződése. A 101. cikk (3) bekezdés második feltételének ez a kiterjesztő értelmezése azt a politikai állásfoglalást tükrözné, hogy a fejlett világnak nagyobb arányban kell kivennie a részét a környezetrombolással szembeni küzdelemben.

Összefoglalva tehát a második feltétel teljesülése – a gyakorlat ellentmondásosságára tekintettel – a jogalkalmazó versenyjog céljáról vallott nézeteinek függvényében fogja felölelni a versenykorlátozó megállapodásban részt vevő vállalkozások szűken értelmezett üzleti partnereit, az unió polgárait, a világ lakóit illetve a jövő generációit. Minél szélesebb kör jólétének maximalizálását tekintjük a versenypolitika céljának, annál több fogyasztó részesüléséről beszélhetünk a környezetvédelmi hasznok tekintetében.

I) A neoklasszikus közgazdaságtani érvelés lehetőségei

A neoklasszikus közgazdaságtani elemzés arra ad alkalmat, hogy a környezeti hasznokat a fogyasztói jólét értelmezési keretébe illesztve objektív gazdasági előnyként kezelhessük. A környezet ebben a rendszerben különböző szolgáltatásokat nyújtó komplex jószág.⁹⁴ A jószágok állagának romlása csökkenti a fogyasztói többletet. A környezet szolgáltatásait élvező fogyasztó fogyasztói többlete csökken, ha a környezet minősége romlik. Mivel a szennyező az általa okozott állagromlás következményeinek csak igen kis hányadát viseli, a környezetszennyezés externáliaként jelentkezik. Az externáliák költségeit a teljes társadalom viseli, így a fogyasztói többlet bruttó csökkenése aránytalanul magas. A gazdasági kérdés tehát az externáliák költségeinek leghatékonyabb internalizálása. Az uniós környezet politika egyik alapelve a „szennyező fizet” elv.⁹⁵ Ez alapvetően kétféle módszerrel érvényesíthető. A direkt hatósági kontrollal illetve piaci alapú ösztönzők bevezetésével. Az első esetben a hatósági jogérvényesítés maximalizálja a kibocsátás mértékét és szankcionálja annak túllépését. A másik lehetőség, hogy a jogalkotó/jogalkalmazó piaci ösztönzőkkel tereli a szennyezőt a kibocsátás csökkentésére.⁹⁶ Ennek egyik eszköze lehet a versenykorlátozó, környezetvédelmi kartellek engedélyezése. Hasonló elvi alapokon áll az ún. „carbon defence” intézménye.⁹⁷ Ennek lényege szerint az üvegház-hatású gázok kibocsátásával okozott károk könnyen számszerűsíthetőek, így a versenykorlátozó megállapodás mentesítése során a mérleg két serpenyője (a károk és a hasznok) könnyen összevethető.

J) Következtetések

---

⁹⁴ Tietenberg, T & Lewis, L “Environmental & Natural Resources Economics” 9th ed., Pearson, Boston, 2012, p. 17.

⁹⁵ EUMSZ 191. cikk (2) bekezdés

⁹⁶ Vedder, H “Competition Law and Environmental Protection in Europe: Towards Sustainability?” Europa Law Publishing, Groningen, 2003., p. 48.

⁹⁷ Ella van den Brink and Jordan Ellison: Competition Law, Climate Change & Environmental Sustainability, Chapter 4: Article 101(3) TFEU: the Roadmap for Sustainable Cooperation

A fentiekben felvázoltuk azt az elméleti keretrendszert, amely lehetőséget biztosít az uniós versenyjog alapján a környezetvédelmi hasznot hajtó versenykorlátozó megállapodások mentesítésére. Álláspontunk szerint két érrendszer is alkalmas lehet e cél elérésére. Egyrészt a neoklasszikus közgazdaságtani elemzés módszerével a környezetszennyezés „beárazható”, így a fogyasztói jólét csökkenése vagy növekedése a mentesítés által könnyebben mérhetővé válik. Másrészt az alapítószerződésekben foglalt célok rendszere, a Bíróságra jellemző teleologikus értelmezés, a „policy-linking” klauzulák és a Bizottság illetve a Bíróság joggyakorlata a 2004-es modernizáció ellenére is lehetővé teszi hogy a 101. cikk (3) bekezdésben foglalt feltételek alá szubszumálja a jogalkalmazó környezeti hasznokat (gazdasági előny, fogyasztók méltányos részesedése). Ehhez a versenypolitika célját tágan, az össztársadalmi jólét maximalizálásaként kell felfogni. Ez a kérdés végső soron politikai preferenciák jogi leképeződése, így az Unió előtt jelenleg is nyitva áll annak jogi lehetősége, hogy a környezet védelmében a fejlett világhoz méltó részt vállaljon.

Felhasznált irodalom

Esetjog

C-52/09. Konkurrensverket v TeliaSonera Sverige AB. [TeliaSonera]
Case 283/81, Srl CILFIT and Lanificio di Gavardo SpA v Ministry of Health [CILFIT]
Case 67/96 Albany International BV v Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie [1999] I-5751
Case 75/84 Metro II [1986] ECR-3021.
Case C-1/12 Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas v Autoridade da Concorrência [2013] ECR-00000
Case C-238/05 AsnefEquifax, ECLI:EU:C:2006:734
Case C-309/99 Wouters and others v Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten [2002] ECR I-1577.
Case C-382/12P MasterCard Inc., EU:C:2014:2201
Case C-519/04 P Meca-Medina and Majcen v Commission [2006] ECR I-6991
Case T-112/99 Métropole télévision (M6), Suez-Lyonnaise des eaux, France Télécom and Télévision française 1 SA (TF1) v Commission [2001] ECR II-02459
Case T-168/01, GlaxoSmithKline Services v. Commission, EU:T:2006:2969
Case T-17/93 Matra Hachette SA v Commission [1994] II-595
Case T-289/01, DSD [2007] ECR II-1619
Case T-451/08, Föreningen Svenska Tonsättares Internationella Musikbyrå u.p.a. v. Commission

Bizottsági döntések

Commission Decision 91/38/EEC of 12 december 1990 (KSB/Goulds/Lowara/ITT) OJ 1991 L 19/25.,
Commission Decision of 14 January 1992 (Assurpol) OJ 1992 L 37/16.
Commission Press Release, Competition: Commission adopts revised competition rules on horizontal co-operation agreements, 2010
DSD OJ 2001 L319/1
CECED OJ 2000 L187/47
94/322/EC: Commission Decision of 18 May 1994 relating to a proceeding pursuant to Article 85 of the EC Treaty (IV/33.640-Exxon/Shell)

Egyéb EU joganyagok

- 1999 White Paper on the modernisation of enforcement and procedure (Commission White Paper on modernisation of the rules implementing Articles 81 and 82 of the EC Treaty [1999] OJ C132/1);
- A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az európai zöld megállapodás. COM(2019) 640 final
- A Tanács 1967. június 27-i 67/548/EGK irányelve a veszélyes anyagok osztályozására, csomagolására és címkézésére vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről
- A Tanács 338/97/EK rendelete (1996. december 9.) a vadon élő állat- és növényfajok számára kereskedelmük szabályozása által biztosított védelemről
- A Tanács 92/43/EGK Irányelve (1992. május 21.) a természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről
- A Tanács 96/82/EK irányelve (1996. december 9.) a veszélyes anyagokkal kapcsolatos súlyos balesetek veszélyeinek ellenőrzéséről
- Az EK-Szerződés 81. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról szóló iránymutatás, (2001/C 3/02)
- Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó szerződés (Római Szerződés)
- Az Európai Parlament és a Tanács 1600/2002/EK határozata (2002. július 22.) a hatodik közösségi környezetvédelmi cselekvési program megállapításáról
- Az Európai Parlament és a Tanács 2002/49/EK irányelve (2002. június 25.) a környezeti zaj értékeléséről és kezeléséről
- Az Európai Parlament és a Tanács 2008/98/EK irányelve (2008. november 19.) a hulladékokról és egyes irányelvek hatályon kívül helyezéséről
- Az Európai Parlament és a Tanács 2009/147/EK irányelve (2009. november 30.) a vadon élő madarak védelméről
- Az Európai Parlament és Tanács 1386/2013/EU határozata (2013. november 20.) a „Jólét bolygónk felélése nélkül” című, a 2020-ig tartó időszakra szóló általános uniós környezetvédelmi cselekvési programról
- Brussels, 6.5.2021 SWD (2021) 103 final COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT EVALUATION of the Horizontal Block Exemption Regulations
- Iránymutatás a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének alkalmazásáról, (2004/C 101/08)
- Iránymutatás az Európai Unió működéséről szóló szerződés 101. cikkének a horizontális együttműködési megállapodásokra való alkalmazhatóságáról, (EGT-vonatkozású szöveg), 2011/C 11/01
- Környezet és Fejlődés Világbizottságának 1987. évi, „Közös jövőnk” című Brundtland-jelentés OJ C 112, 1973. 12. 20.
- Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council on a General Union Environment Action Programme to 2030, Brussels, 17 March 2021 (OR. en) 7121/21
- XXVIII Report on Competition Policy 1998

Tanulmányok és szakkönyvek

- Alison Jones and Brenda Sufrin: *EU Competition Law: text, cases, and materials*, 5th ed. Oxford University Press, Oxford, 2014., p. 218., Suzanne Kingston: *Greening EU Competition Law and Policy*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012.
- Alison Jones, Brenda Sufrin, and Niamh Dunne: *Jones & Sufrin's EU Competition Law: Text, Cases, and Materials (7th edn)*, Publisher: Oxford University Press Print, Publication Date: Aug 2019
- Arany Ildikó, Aszalós Réka, Kuslits Béla és Tanács Eszter: *Ökoszisztéma-szolgáltatások védett karszterületeken*. Magyar Tudományos Akadémia Ökológiai Kutatóközpont, 2018
- Bánda Gyula: *Környezetjog*, Szent István Társulat, 2014
- Barak Y. Orbach: *The Antitrust Consumer Welfare Paradox*, n. 33
- Blutman László: *Az Európai Unió joga a gyakorlatban*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Cento Veljanovski: *Collusion as Environmental Protection - An economic assessment*, in: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3693381
- Chikán Attila: *Gazdasági versenyképességünk mikroszemléletben*. Előadás a 42. Közgazdász-Vándorgyűlésen, Eger, 2004. augusztus 26-28.
- David Langlet and Said Mahmoudi, *EU:s miljörátt* (3rd edn, Nordstedts Juridik 2011)
- Ella van den Brink and Jordan Ellison: *Competition Law, Climate Change & Environmental Sustainability*, Chapter 4: Article 101(3) TFEU: the Roadmap for Sustainable Cooperation
- Garrett Hardin: *The tragedy of the commons*, *Journal of Natural Resources Policy Research*, 2009, 1.3:
- Hans Vedder: *Competition Law and Environmental Protection in Europe: Towards Sustainability?*, Europa Law Publishing, Groningen, 2003.,
- John Finnegan: *The EU Commission acknowledges the voluntary commitment offered by the EACEM to reduce stand by power use of TVs and VCRs for environmental purposes (European association of consumer electronics manufacturers)*, 1 June 1998, e-Competitions Commitment Decisions,
- Katherine V. Kortenkamp and Colleen F. Moore: *Ecocentrism and Anthropocentrism: Moral reasoning about ecological common dilemmas*. In: *Journal of Environmental Psychology*, Volume 21, Issue 3, 2001
- Louis Kaplow,: *On the Choice of Welfare Standards in Competition Law*, Harvard Law and Economics Discussion Paper No. 693 (1 May 2011)
- Marjainé Szerényi Zsuzsanna és Kovács Eszter: *Merre tart a környezetértékelés? A teljes gazdasági értéktől az ökoszisztéma-szolgáltatásokig*. *Környezet, gazdaság, társadalom. Tanulmányok Kerekes Sándor 70. születésnapja tiszteletére*. Kaposvári Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2018, Kaposvár
- Michael E. Porter: *Versenysztratégia*. 1993, Akadémiai Kiadó, Budapest..
- Michael Trebilcock and Francesco Ducci: *The Multifaceted Nature of Fairness in Competition Policy*, *CPI Antitrust Chronicle* October 2017.
- Nial Fennelly: *Legal Interpretation at the European Court of Justice (1996)* 20 *Fordham International Law Journal*.
- Okeoghene Odudu: *The Wider Concerns of Competition Law*, *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 30, Num. 3, 2010
- Or Brook: *Struggling With Article 101(3) TFEU: Diverging Approaches Of The Commission, EU Courts, And Five Competition Authorities*. *Common Market Law Review*, 2019, 56 (1). pp. 121-156. ISSN 0165-0750
- Papp Mónika: *A gazdasági szabadságok és a közös piaci verseny jogának egyes összefüggései az Európai Bíróság esetjogában*; PhD dolgozat, Budapest, 2006
- Renato Nazzini: *The Foundations of European Union Competition Law: The Objectives and Principles of Article 102* (Oxford University Press, 2011)

- Suzanne Kingston: *Greening EU Competition Law and Policy*, Cambridge University Press, Cambridge, 2012
- Tom Tietenberg and Lyenne Lewis: *Environmental & Natural Resources Economics*, 9th ed., Pearson, Boston, 2012
- Vladimi Bastidas Vengas: *Promoting Innovation?: a legal and economic analysis of the application of Article 101 TFEU to patent technology transfer agreements*, Stockholm Department of Law, Stockholm University, Stockholm, 2011